

Ben Gurion Airport i Tel Aviv. De som ankommer og de som er på vei ut av landet krysser hverandre i parallelle «nedoverbakker».

Moshe Safdie, Israels stjernearkitekt

Av Elin Elkouby

Alle som ankommer eller reiser fra Israel med fly har tråkket på en av Moshe Safdie's arkitektoniske perler. Arkitektur består av å se helheten i detaljene idet man får detaljene til å harmonere med resten av bygningsmassen. De som reiser fra og de som ankommer landet «krysser» hverandre i motsatt retning idet de beveger seg nedover en korridor som leder enten til transitt-hallen eller ankomsthallen. Når den nye flyplassen skulle bygges var det Moshe Safdie som

fikk jobben. For ham er et prosjekt noe som skal ta hensyn til funksjon, sosial sammenheng og estetikk. Derfor var det også han som fikk jobben når holocaust-museet fra 1954 hadde vokst seg ut av lokalene. Ellers er hans mest kjente prosjekter i Israel Yitzhak Rabin Center for Israel Studies, National Campus for The Archaeology of Israel, Hebrew Union college og flere. Utenfor Israel har han bl.a. bygget «Habitat 67» som var hans begynnerprosjekt. Andre prosjekter i Canada er Nasjonalgalleriet, Museet for Sivilisasjon i Quebec og «Library Square» i Vancouver. I India har han bygget «The Khalsa Heritage Memorial Complex», som er nasjonalmuseet for sikhene. I U.S.A. har han bl.a bygget: «The United States Institute of Peace», «The Kauffman Center for the Performing Arts» og «the Crystal Bridges Museum of American art». I Singapore er han best kjent for «Marina Bay Sands» og «Jewel Changi Airport».

Dette er bare en kort liste for han har hatt en finger med i utallige prosjekter og delprosjekter verden over.

Til tross for bred anerkjennelse utenfor Israel er det viktig for Moshe Safdie å bidra med store prosjekter i landet hvor han ble født og levde de første årene av sitt liv.

I tillegg til å være bygningsarkitekt er han dessuten byarkitekt og var aktivt med i planleggingen for gjenoppbyggingen av det jødiske kvarteret etter 1967. Det er dessuten Moshe Safdie som er hjernen bak byen Modiin, som ligger mellom Jerusalem og Tel Aviv.

Moshe Safdie ble født i 1938 i Haifa. Hans jødiske foreldre hadde bakgrunn fra henholdsvis Syria og Libanon og han var 9 år da staten Israel ble proklamert. En del av ungdomstida bodde han på kibbutz og jobbet med geiter og bier. Da han var 15 år flyttet familien til Canada. Grunnen var at den israelske regjeringen la restriksjoner på import for å redde landets økonomi. For faren til Moshe, som jobbet i tekstilbransjen, ble dette «kroken på døra» og resultatet var at de forlot Israel.

Trappearrangementet som leder opp til St. Vincent De Paul kapellet gir en verdig ramme.

Et par år etter at han hadde forlatt Israel begynte han på et 6 års program for

arkitektstudier. Han utmerket seg og fikk stipend for å utvikle seg videre og brukte tida til å studere boligprosjekter i de største byene i Nord Amerika. «Habitat 67», som er en tredimensjonal boligløsning, ble resultatet og hans forslag til hvordan det er mulig å bygge standardiserte boligheter i høyden. Dette ble begynnelsen på hans karriere og han etablerte arkitektfirmaet «Safdie Architects» i 1964.

I 1970 etablerte han seg i Jerusalem med en filial av dette arkitektfirmaet og ble involvert i prosjekter som gjenoppbyggingen av det jødiske kvarteret i Gamlebyen, så vel som gjenoppbyggingen av den gamle handlegata i Mamilla. I disse prosjektene var det viktig å kunne inkorporere det historiske i det nye.

Det gamle er ivaretatt ved at de opprinnelige steinbygningene ble demontert etter at hver enkelt byggestein hadde blitt tallmerket. Bygget ble deretter rekonstruert med de samme steinene og med ny bindemasse mellom lagene.

Noe av forvirringen i forhold til prosjekter i Israel er at det tar urimelig lang tid å få godkjent byggeplaner. Så også med Mamilla prosjektet. Dette var et av de første områdene som ble etablert utenfor bymuren i andre halvdel av 1800-tallet og det var en handlegate. Under krigen i 1948 ble mye ødelagt og ettersom jordanerne tok over kontrollen av Gamlebyen ble dette området et slumkvarter. Når jordanerne trakk seg tilbake etter krigen i 1967 ble det aktuelt å vurdere planer for bruk av området. Safdie hadde en plan klar fra 1972, men forandringer og utsettelse

gjorde at Mamilla-senteret ikke ble åpnet før i 2007-2008.

Mamilla-senteret representerer en elegant overgang fra Gamlebyen til den moderne byen. Man opplever ikke noe kultursjokk uavhengig av hvilken retning man kommer fra. Det gamle er inkorporert i det nye og det nye har elementer fra byggestilen til det gamle. Det er 140 butikker av ulik størrelse. De små har fått lokaler på den ene sida, mens de som krever større plass og høyde under taket ofte er å finne på motsatt side. Inngangene i de originale bygningene var ofte bueformede og dette har man overført til de nye bygningene som har større lokaler og takhøyde ved at buene er lengere. Det var viktig for Safdie at folk uavhengig av etnisitet og religion skulle føle seg «hjemme» i Mamilla-senteret. Dersom man setter seg ned og betrakter de som går forbi så vil man fort finne ut at det er et mylder av variasjon når det gjelder dette.

Yad Vashem ligger på en fjellrygg. Hovedmuseet er en trekantet «korridor» som skjærer gjennom fjellet fra den ene til den andre siden.

Det nye holocaustmuseet, som ble åpnet i 2005, er fire ganger større enn det gamle. Det «huser» holocaustmuseet og avdelinger for holocauststudier og senter for vitenskapelige undersøkelser av holocaust så vel som andre tilfeller av masseutryddelse. Hovedmuseums-delen er laget som en trekantet korridor som skjærer igjennom fjellet. Korridoren blir stadig smalere, og den har «hindringer» som gjør det umulig å gå rett fram. Derfor

må man inn i temarom på sidene og stadig krysse korridoren og gå inn i nye rom. Ved utgangen vider den seg ut i en plattform med utsikt over noen av forstedene til Jerusalem. Formen på korridoren er laget som en påminnelse om at «den mørkeste timen om natten er timen før soloppgang.»

Det kommer naturlig lys gjennom glass-delen på toppen, mens mesteparten av museet er i siderom under bakkenivå

Moshe Safdie har både israelsk, canadisk og amerikansk statsborgerskap. Det er lite trolig at han hadde utviklet seg til å bli arkitekt i verdensklasse dersom familien ikke hadde flyttet til Canada, men han er veldig tydelig på «hvor han hører hjemme».